

اثر بخشی سه روش نشر اطلاعات بر تغییر نگرش به اعتیاد در
دانش آموزان پسر مقطع دوم متوسطه

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف مقایسه اثر بخشی سه روش آموزش مهارت‌های زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ و نمایش فیلم بر تغییر نگرش نسبت به اعتیاد در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه در شهرکرد انجام شد. روش: نوع پژوهش از تحقیقات نیمه‌آزمایشی است که در آن گروه‌های آزمایش و کنترل مقایسه شده‌اند. جامعه آماری شامل ۵۹۷۸ نفر دانش آموز بود که تعداد ۶۰ دانش آموز به صورت نمونه تصادفی، انتخاب و در ۴ گروه (سه گروه آزمایش و یک گروه کنترل) تقسیم شدند. برای هر کلام از گروه‌های آزمایش، ۱۰ جلسه آموزش ۸۰ دقیقه‌ای انجام گرفت ولی گروه کنترل هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکرد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه که از روایی و پایایی مناسب برخوردار بود استفاده شد. داده‌ها در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار و SPSS۲۲ آزمون تحلیل کوواریانس (Ancova) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: روش آموزش مهارت‌های زندگی و سپس آموزش از طریق فیلم، اثر معناداری بر تغییر نگرش دانش آموزان داشته، اما آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ اثر معناداری بر تغییر نگرش دانش آموزان نداشت. بحث: آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ به دلیل انتقال غیرمستقیم و نبود تعامل جدی بین مربی و متربی تاثیرگذاری جدی در تغییر نگرش دانش آموزان ایفا نکرده است. در نتیجه نهادهای فرهنگی به جای هزینه برای تکثیر پوستر و کاتالوگ، سعی کنند از طریق آموزش مهارت‌های زندگی و فیلم‌های مستند و هدفدار، در تغییر نگرش دانش آموزان و خانواده‌های آنان نقش ایفا کنند.

۱. سعید بحرینی بروجنی

دانشجوی دکتری مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

۲. خسرو رمضانی

دکتر روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، یاسوج، ایران
(نویسنده مسئول)

<kh.ramezani@iauyasooj.ac.ir>

۳. فاطمه مقدسی بروجنی

دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، یاسوج، ایران.

واژه‌های کلیدی:

نگرش به اعتیاد، پیشگیری، مهارت‌های زندگی، پوستر و کاتالوگ، آموزش فیلم

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۵/۲۶

Study of the Effectiveness of Three Preventive Methods of drug abuse (training life skills, presenting posters and catalogues and showing films) Based on Information Dissemination Approach on Changing Students' Attitude Towards Drug Abuse in High Schools

▶ 1- Saeed Bahreini Boroujeni ◉

Ph.D. student in Family counselling, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

▶ 2- Khosro Ramazani ◉

ph.D in Educational Psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology, Yasooj Branch, Islamic Azad University, Yasooj, Iran. (corresponding author)
<kh.ramazani@iauyasooj.ac.ir>

▶ 3- Fatemeh Moghadasi Boroujeni ◉

Ph.D. student in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology, Yasooj Branch, Islamic Azad University, Yasooj, Iran.

Key Words

Attitude to drug abuse, Life skills, Drug abuse, Poster and catalogue, Showing film

Received: 2018/09/14

Accepted: 2020/08/16

Introduction: This study investigates three preventive methods (training via life skills, films, posters and catalogues) on changing students' attitude towards drug abuse in male students of high school in Shahr-e-cord.

Method: The research was a semiexperimental and pre-test-posttest study with control group. The statistical population consisted of 5978 students and 213 classrooms. 60 of them were selected by random sampling method and randomly assigned to three experimental group (N = 45) and control group (n = 15). For each of the experimental groups, 10 training sessions of 80 minutes were performed, but the control group did not receive any training. The content validity of the questionnaire was confirmed and the reliability of the questionnaire used for students' attitude towards drug abuse was 0.92. Data analysis was performed in two levels of pre-test and post-test statistics using SPSS22 software (ANCOVA).

Findings: According to covariance analysis, among preventive methods, training life skills and training via films have significant effects compared with training by posters and catalogues.

Discussion: Education through posters and catalogues has not had a significant impact on changing students' attitudes due to indirect transmission and lack of interaction between instructors and students. Therefore, cultural institutions try to change the attitudes of students and their families by teaching life skills and purposeful documentaries.

Extended Abstract

Introduction: The third millennium A.D. takes place in a situation where human societies face many problems in different sectors; among these problems is the discussion of drug addiction and its consequences on the psychosocial dimension of human beings. One of the thought-provoking psychological and social phenomena in the present age is the spread of drug abuse and the occurrence of related disorders. At this point in time, addiction has gripped society. The triangle of “poverty, ignorance, and addiction” has taken the dynamism, maturity, vitality, and creativity of some teenagers and young people and made them sick and uncharacteristic human beings. Studies show that the ages between 12 to 18 is the most critical age for the first experience of drug use. Adolescent addiction has increased significantly in recent years. Boys at the age of 12 and older are at greater risk than girls. In principle, preventing people from becoming addicted to drugs is easier said than done. In the meantime, educational interventions to prevent substance abuse focused on decision-making skills, problem-solving skills, communication skills and other educational programs can help students and improve their knowledge about it. Various trainings teach teenagers how to be positive and adaptable in relation to other human beings, their society, culture, and environment, and to maintain their physical and mental health, how to deal with the current problems that surround them and how to correct their attitude. Addiction experts have defined the scenarios of prevention programs in 5 general groups, one of which is the approach of disseminating information and increasing the ability of students. The purpose of this approach is to educate students about drugs, the effects and consequences of drug use, and to strengthen anti-drug attitudes. This is done through instructional manuals, group discussions, film screenings, drug screenings, poster screenings, booklets, and educational programs, and most importantly, training and enhancing students’ life skills. Therefore, considering the role of education and strengthening attitudes, this article compares the effectiveness of three methods of education based on publishing information (life skills, presenting posters and catalogues and showing films) on changing attitudes towards addiction and recognizing the most effective teaching method in students is discussed.

Method:

The present research is asemi-experimental study. The research design is of “pre-test and post-test design with the control group and random selection. The statistical population included students in Shahr-e-cord (5978 students) in the academic year of 1998-99. Cluster sampling method was used.

Table 1: Pre-test post-test research design with control group and random selection

Source	groups	Random selection	Number	Pre-test	independent variable	Post-test
groups	life skills	R	15	T1	T1	T2
	Posters and catalogues	R	15	T1	T1	T2
	film	R	15	T1	T1	T2
	Control	R	15	T1	T1	T2

In order to implement the research design, first pre-test was performed in each group. Then three independent variables (different training methods) were presented to each of the experimental groups. Each of the three experimental groups received the necessary training in 10 sessions of 80 minutes through methods based on the information dissemination approach, including life skills, posters and catalogues presentation, and film training. Also, a class was considered as a control group due to error control. At the end of the training course, a post-test was performed. In this study, a questionnaire on attitudes toward addiction and drugs was used. This questionnaire includes 7 different factors, which are: attitude towards drug use, attitude towards the cause of drug use, attitude towards the addicted person, attitude towards the addicted person’s personality, community attitude towards addiction, attitude towards quitting addiction, attitude towards the consequences of substance use. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.90. The content validity of the present questionnaire was confirmed by the experts in the field. Analysis of covariance (ANCOVA) was used to analyze the data while observing the necessary assumptions (normality, homogeneity of variances, homogeneity of regression slope, determination and control of synchronous, and unwanted variables).

Findings:

Research Hypothesis: There is a significant difference between the effectiveness of information-based methods including life skills methods, posters and catalogues and film showing on attitudes toward addiction in high school male students.

Table 2: Mean dimensions of attitudes (subscales) towards addiction in different groups

Subscales	Condition	Poster and catalogue	life skills	film showing	control group
		X	X	X	X
Attitude to drugs	Pre-test	2.12	1.93	2.09	2.22
	Post-test	2.27	1.74	1.63	2.21
Attitudes towards the cause of substance use	Pre-test	2.16	2.05	2.12	2.30
	Post-test	2.20	1.76	1.86	2.50
Attitude towards the addicted person	Pre-test	2.60	2.46	2.69	2.65
	Post-test	2.55	2.14	2.65	2.72
Attitudes towards the personality of the addicted person	Pre-test	2.33	2.47	2.36	2.23
	Post-test	2.15	2.03	2.40	2.34
Social attitudes toward addiction	Pre-test	2.94	3.13	3.06	2.82
	Post-test	2.94	2.83	2.90	2.90
Attitude towards quitting addiction	Pre-test	3	3	2.99	2.60
	Post-test	2.79	2.51	3.08	2.80
Attitude towards the consequences of drug use	Pre-test	2.18	1.97	2.03	2.24
	Post-test	2.25	1.63	1.64	2.25
General attitude to addiction and substances	Pre-test	2.74	2.81	2.86	2.87
	Post-test	2.67	1.12	2.56	2.54

Table (3): Comparison of the average attitude towards addiction in terms of training methods according to the analysis of covariance test

the level	groups	Mean	Standard deviation	F	Significance level
Pre-test	life skills	2.81	0.232	0.478	0.699
	film	2.86	0.473		
	poster and catalogue	2.74	0.277		
	Control	2.87	0.300		
Post-test	life skills	2.12	0.196		0.000
	film	2.56	0.279		
	poster and catalogue	2.67	0.220		
	Control	2.82	0.340		
Tukey post hoc test					
groups	M.D	Se	sig		
Life skills training and the control group	0.696	0.096	0.000		
Training through film showing compared to the control group	0.26	0.096	0.045		

According to the data in Table (3), the analysis of covariance (ANCOVA) test showed in the pre-test level ($F = 0.478$, $p < 0.05$) was not significant. That is, in the pre-test level, no significant difference was observed between the attitudes of the study groups towards addiction. But in the post-test level ($F = 19.187$, $p < 0.01$) it was not so.

The results showed that life skills training and film training were effective in changing attitudes toward addiction in boys. But in posters and catalogues training, ($F = 1.62$, $p < 0.214$) there was no significant difference in the effect of the training group through posters and catalogues.

Table (4) The effect size in the analysis of covariance (ANCOVA) test in different experimental groups

groups	df	MS	F	P	E.S
life skills	1	3.517	44.701	0.000	0.623
films	1	0.505	5.178	0.031	0.161
posters and catalogues	1	0.138	1.622	0.214	0.057

According to the data in Table (7), about 62.3% of the variance in attitudes toward addiction in high school students is explained by life skills training and 16.1% of the variance is explained by film training, but this percentage in training through posters and catalogues was 5.7%, which was not significant.

Discussion: According to the results, in order of priority, training through participating in life skills class and then film showing had the greatest impact on changing students' attitudes toward addiction and drugs. Educational skills with the content of life skills, especially coping skills, self-awareness, decision-making, problem solving, anger management, self-awareness and empathy, saying no to irrational requests, critical and creative thinking, effective communication, coping with stress and daring can change students' attitudes toward addiction and drugs.

Ethical considerations

Authors' Contributions

All authors have contributed to the paper. Financial Resources There is no direct financial support from any entity or organization for the publication of this article.

Funding

In the present study, all expenses were borne by the author and he did not have any sponsors.

Conflict of interest

This article does not overlap with other published works by the authors.

Following the principles of research ethics in this article all rights related to research ethics are respected.

Acknowledgments

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

هزاره سوم میلادی در شرایطی به پیش می‌رود که جوامع انسانی با مشکلات عدیده‌ای در بخشهای مختلف روبه‌روست؛ از جمله این مشکلات موضوع تغییرات اجتماعی و بحث اعتیاد به مواد مخدر و پیامدهای آن در ابعاد روانی- اجتماعی انسان است. یکی از پدیده‌های قابل تأمل روانی و اجتماعی در عصر حاضر، گسترش مصرف مواد مخدر و بروز اختلالات وابسته به آن است. (کاوه، ۲۰۱۲). در این برهه از زمان که اعتیاد دامنگیر جامعه شده است، مثلث «فقر، جهل و اعتیاد»، پویایی، بالندگی، نشاط و خلاقیت را از بعضی نوجوانان و جوانان گرفته و از آنها انسانهایی بیمار و بی‌خاصیت ساخته است. بررسیها نشان می‌دهد که سوءمصرف مواد مخدر و اعتیاد فراگیر شده و حتی در دو دهه اخیر میزان مرگ‌ومیر ناشی از مصرف بیش از حد مواد افیونی به‌طور مداوم افزایش یافته است (زلدونا^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). سنین ۱۲ تا ۱۸ سالگی بحرانی‌ترین سنین برای اولین تجربه استفاده از مواد مخدر است (موسسه مصرف مواد، ۲۰۲۰) و بین درصد بالایی از نوجوانان در سالهای اخیر افزایش قابل توجهی داشته است. از هر ۱۰ معتاد بزرگسال، ۹ نفر قبل از ۱۸ سالگی سوءمصرف مواد را تجربه کرده‌اند (آلن و همکاران، ۲۰۲۰). هرچند که آمارهای اداره خدمات سلامت روان و سوءمصرف مواد در سال ۲۰۱۲ نشان می‌دهد که پسران ۱۲ سال به بالا در مقایسه با دختران، در معرض خطر بیشتری هستند (انگوبین، ۲۰۱۵). در این میان مداخلات آموزشی برای پیشگیری از سوءمصرف مواد متمرکز بر مهارتهای تصمیم‌گیری، مهارتهای حل مسئله، مهارت ارتباطی و دیگر برنامه‌های آموزشی می‌تواند به کمک آنها بیاید و اطلاعات دانش‌آموهان را در این باره ارتقاء دهند (نیوتون و همکاران، ۲۰۱۲). آموزشهای مختلف به نوجوانان می‌آموزد که چگونه در رابطه با سایر انسانها، جامعه، فرهنگ و محیط

1. Zeledona
2. national institute on drug abuse

خود مثبت و سازگار عمل کنند و سلامت روانی خود را تأمین نمایند. چگونه با مشکلات فعلی که روبه‌رو هستند و آنها را احاطه کرده است، رویارویی کنند و نگرش خود را اصلاح کنند. اصولاً جلوگیری از دچار شدن افراد به سوء مصرف مواد مخدر آسان‌تر از درمان این اختلال است (بتوین و بتوین، ۱۹۷۷). در این زمینه هانسن^۱ (۱۹۹۸) پیشگیری را عبارت از به تأخیر انداختن یا جلوگیری از شروع استفاده از مواد در جامعه می‌داند. یکی از عوامل اساسی پیشگیری از اعتیاد و آسیب‌های اجتماعی و تغییر نگرش نسبت به اعتیاد، آگاه‌سازی و آموزش مهارت‌های زندگی است که کمک می‌کند برای پیشگیری و سلامت اولیه گامی مهم برداشته شود (ویکالد و همکاران^۲، ۲۰۱۶). سیلوا و ویجایالاکسمی^۳ (۲۰۱۳) در تحقیق خود در مورد نقش آموزش مهارت‌ها بر نگرش به مواد مخدر نتیجه گرفتند که افرادی که دارای اعتیاد به مواد مخدر هستند از هم‌تایان خود به‌طور قابل توجهی از خودکارآمدی، توانایی حل مسئله، تفکر انتقادی و تفکر خلاق پایین‌تری برخوردار هستند. برخی پژوهشگران بر این باورند که هدف از مداخلات آموزشی ایجاد آگاهی نسبت به خود است (فاگیانو و همکاران، ۲۰۰۸؛ گانفردسون و ویلسون، ۲۰۰۳). یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند که مداخله‌های آموزش محور بر بهبود نگرش به مواد مخدر دانش‌آموزان (باقری و ناعمی، ۲۰۱۸)، کاهش افسردگی و خشم نوجوانان مصرف‌کننده (بیستو پونز و همکاران، ۲۰۱۶)، افزایش خودکارآمدی، عزت نفس و کاهش عود (حبیبی، نیکبخت نصرآبادی، شعبانی و صالح مقدم، ۲۰۱۶) و پیشگیری از اعتیاد و شکست نوجوانان (کامپفر، ۲۰۱۴) تاثیر معناداری دارد. تشان و همکاران (۱۹۹۴) معتقدند که از مهم‌ترین فعالیتها در زمینه راهبرد تربیتی- آموزشی آگاهی دادن به افراد مختلف جامعه در مورد علل روی آوردن به مواد، تأثیر داروها، خطرات بدنی و روانی- اجتماعی استفاده از مواد است و در حال حاضر بهترین مکان برای انجام چنین برنامه‌های

1. Hansen

2. Welchold

3. Silva and Vijayalaxmi

پیشگیرانه مراکز آموزشی مانند مدارس است (به نقل از رجایی و بیضایی، ۲۰۰۶). اسپات^۱ و همکاران (۲۰۱۶) بر این باورند که پیشگیری از مصرف و سوء مصرف مواد برای بسیاری از مدارس در حوزه مواد، حداقل ده دلار در هزینه سلامت، اجتماعی و کیفری و جزایی آینده صرفه جویی ایجاد کرده و در کشورهای غربی به یک اولویت تبدیل شده است. این محققین معتقدند که در ازای هر یک دلار هزینه کرد پیشگیری عمل می‌آید. اسپات و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه‌های خود ۲۱ مطالعه را تحت عنوان برنامه‌های پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر، در مدارس در سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۳ فراتحلیل نموده و نتیجه گرفتند که برنامه‌های اثربخشی حدود ۴۸ درصد تاثیر بسیاری در تغییر نگرش دانش‌آموزان دارد. همچنین مدل‌های آموزش بهداشت ۴۸ درصد، یادگیری اجتماعی ۲۰ درصد و اجرای مشترک برنامه‌های آموزش بهداشت حرفه‌ای ۲۵ درصد در نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد مخدر دارای تاثیرگذاری زیادی بوده‌اند. نیوتون^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در فراتحلیل پژوهش‌های مختلف به اصول مهمی در برنامه‌های اثربخش برای برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد اشاره کرده‌اند. برخی از این اصول شامل ارائه اطلاعات روزآمد، آموزش سلامت جامع به‌عنوان بخشی از برنامه‌درسی، مهیا کردن آموزش مهارت‌های مقاومت، تهیه محتوا برای نیازهای فوری، حفظ جایگاه مدرس و معلم به‌عنوان نقش محوری، توجه به ارزشها، نگرشها و رفتارهای فردی و گروهی، استفاده از رویکردهای تعاملی در تدریس می‌باشند. متخصصان مبارزه با اعتیاد سناریوهای برنامه‌های پیشگیری را در ۵ گروه کلی تعریف کرده‌اند:

الف) رویکرد نشر اطلاعات: هدف این رویکرد آگاهی در مورد مواد، آثار آنها، پیامدهای مصرف مواد مخدر و تقویت نگرشهای ضد مصرف مواد مخدر است و به‌وسیله دستورالعمل آموزشی، بحث‌های گروهی، نمایش فیلم، نمایش مواد مخدر، پوستر، جزوه و برنامه‌های

1. Spoth
2. Newton

آموزشی انجمن اولیا و مربیان مدرسه اعمال می‌شود.

ب- رویکرد پرورش عاطفی: این رویکرد شامل افزایش عزت نفس، اتکاء به خود، تصمیم‌گیری مسئولانه، رشد روابط بین فردی، و استفاده کم یا عدم استفاده از اطلاعات در مورد مصرف مواد است و به وسیله دستورالعمل آموزشی، بحث گروهی و فعالیتهای آموزشی، تمرین حل مسئله گروهی و هم‌اندیشی و روان‌درمانی گروهی اجرا می‌شود.

ج- رویکرد جایگزین یا بدیل: این رویکرد شامل ارائه کردن فعالیتهای جایگزین مصرف مواد است. برنامه‌هایی مانند تأسیس مراکز جوانان، فعالیتهای تفریحی و ورزشی، شرکت در طرحهای سرویس جامع، و آموزش حرفه‌ای در همین راستا است.

د- رویکرد نفوذ اجتماعی: این رویکرد شامل افزایش آگاهی از فشار اجتماعی برای مصرف مواد، افزایش دانش در مورد پیامدهای کوتاه‌مدت مصرف مواد در اثر فشار هم‌قطاران، و پایه‌گذاری هنجارهای عدم مصرف مواد است که به وسیله بحث کلاسی و گروهی، آموزش مهارتهای مقابله، تمرین رفتاری، روشهای جرأت‌آموزی بسط تمرینان از طریق تکالیف خانگی، و استفاده از رهبران هم‌تا یا همسال در برنامه آموزشی اجرا می‌شود.

و- رویکرد افزایش توانایی: این رویکرد شامل افزایش توانایی تصمیم‌گیری، تغییر رفتار شخصی، کاهش اضطراب، افزایش مهارتهای قاطعیت‌ورزی اجتماعی و ارتباط، و کاربرد مهارتهای عمومی برای مقابله با فشار اجتماعی است که به وسیله بحث گروهی یا کلاسی، آموزش مهارتهای رفتاری- شناختی (آموزش، تمرین، بازخورد، تقویت، برهان و دلیل) عملی می‌شود (بهرامی احسان، ۲۰۰۴).

با توجه به نقش آموزش و تقویت نگرشها، این مقاله به مقایسه اثر بخشی سه روش آموزشهای مبتنی بر نشر اطلاعات (مهارتهای زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ و نمایش فیلم) بر تغییر نگرش نسبت به اعتیاد و شناخت مؤثرترین روش آموزش در دانش‌آموزان پرداخته است.

روش

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات نیمه‌آزمایشی (نیمه تجربی) است که با «طرح پیش‌آزمون و آزمون نهایی با گروه کنترل و گزینش تصادفی» انجام گرفته است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهرکرد (۵۹۷۸ دانش‌آموز)، در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ بود. برای انتخاب نمونه تحقیق، از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شد. با توجه به اینکه در تحقیقات آزمایشی حجم نمونه ۳۰ نفری کفایت می‌کند (رمضانی، ۲۰۰۱)، لذا تعداد ۴ گروه ۱۵ نفری در مجموع ۶۰ نفر (سه گروه برای مداخله و یک گروه برای کنترل مقایسه اثر بخشی متغیرهای ارائه شده) برای اجرای متغیرهای آموزشی انتخاب شد. در سه گروه، روشهای آموزشی (آموزش از طریق مهارتهای زندگی، آموزش از طریق فیلم و آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ) برای ۱۰ جلسه اجرا شد.

معیارهای ورود به پژوهش شامل دانش آموز گروه سنی ۱۴ تا ۱۸ سال، داشتن رضایت‌نامه کتبی از دانش‌آموزان و اولیای آنان، بافت فرهنگی مشترک و داوطلبانه بودن حضور در پژوهش بود. همچنین معیارهای خروج از پژوهش، انصراف فرد از همکاری در روند تحقیق و غیبت بیش از دو جلسه بود.

جدول (۱) طرح تحقیق پیش‌آزمون پس‌آزمون همراه با گروه کنترل و انتخاب تصادفی

منبع	گروهها	انتخاب تصادفی	تعداد	پیش‌آزمون	متغیر مستقل	پس‌آزمون
گروههای آزمایشی	مهارتهای زندگی	R	۱۵	T1	X1	T2
	پوستر و کاتالوگ	R	۱۵	T1	X2	T2
	فیلم	R	۱۵	T1	X3	T2
	کنترل	R	۱۵	T1	-	T2

برای اجرای طرح تحقیق، ابتدا در هر گروه پیش‌آزمون (pre test) به عمل آمد. سپس سه

متغیر مستقل (روشهای مختلف آموزشی) به هر یک از گروههای آزمایش ارائه شد. هر کدام از سه گروه آزمایش طی ۱۰ جلسه ۸۰ دقیقه‌ای، آموزشهای لازم را از طریق روشهای مبتنی بر رویکرد نشر اطلاعات شامل روش مهارتهای زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ، و آموزش فیلم دریافت کردند. ضمناً یک کلاس نیز به‌عنوان گروه کنترل به دلیل کنترل خطا و مقایسه اثربخشی آموزشها، در نظر گرفته شد. در پایان دوره آموزشی پس‌آزمون (post test) اجرا شد.

از حیث ابزار، در این پژوهش از پرسشنامه نگرش نسبت به اعتیاد که بهرامی (۲۰۰۱) آن را نرم کرده است، استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۷ عامل مختلف با ۷۴ سوال (گویه) است که عبارتند از: نگرش نسبت به مصرف مواد مخدر، نگرش نسبت به علت مصرف مواد مخدر، نگرش نسبت به فرد معتاد، نگرش نسبت به شخصیت فرد معتاد، نگرش اجتماع نسبت به اعتیاد، نگرش نسبت به ترک اعتیاد، نگرش نسبت به عواقب مصرف مواد. نحوه نمره‌گذاری به این صورت است که، هر چه دانش‌آموزی نمره بالاتری در این ابزار کسب کند نگرش مثبت و هر چه نمره پایین‌تری کسب کند دارای نگرشی منفی نسبت به اعتیاد است. به عبارت دیگر حداقل نمرات ۱ و حداکثر نمره کسب شده برابر با ۵ خواهد بود. هر چه نمره به سمت عدد ۵ بیشتر تمایل داشته باشد نشانگر گرایش مثبت و هر چه به سمت عدد یک گرایش داشته باشد نشانگر نگرش منفی در هر یک از خرده مقیاس و نمره کل خواهد بود. ضریب پایایی پرسشنامه ۰/۹۰ بود. همچنین پایایی حاصل از روش همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۲۳ محاسبه شده است (یونسی و محمدی، ۲۰۰۱، به نقل از یونسی و محمدی، ۲۰۰۶).

روایی محتوای پرسشنامه حاضر توسط چهار نفر متخصص متشکل از یک نفر جامعه‌شناس، یک نفر روانشناس، یک نفر مشاور متخصص پرسشنامه نگرش نسبت به اعتیاد و یک نفر روان‌سنج تأیید شد.

در این تحقیق، سه سطح مختلف متغیر مستقل (روشهای پیشگیری) به هر یک از گروهها

ارائه شد. برای گروه آزمایشی ۱، طی ۱۰ جلسه ۸۰ دقیقه‌ای و به صورت هفتگی، براساس الگوی سازمان بهداشت جهانی و با استفاده از تکنیکهای یادگیری فعال، مهارتهای زندگی آموزش داده شد و به گروه آزمایش ۲، طی ۱۰ جلسه، فیلمهای آموزشی با محتوای اعتیاد و نقش مخرب آن که توسط معاونت پرورشی آموزش و پرورش و معاونت پیشگیری از اعتیاد نیروی انتظامی تدوین شده بود، آموزش داده شد و گروه آزمایش ۳، به مدت ۱۰ هفته در معرض تماشای پوستر و کاتالوگهایی که از نظر محتوا متناسب با اعتیاد و اقدامهای پیشگیری تهیه شده بود قرار گرفتند.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آنالیز کوواریانس (ANCOVA) استفاده شد. برای پیش‌فرضهای استفاده از این آزمون، آزمون همگنی واریانسها، بررسی وضعیت نرمال بودن متغیر مورد بررسی و همچنین همگنی شیب رگرسیون استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزار آماری SPSS22 استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

توزیع متغیر سن آزمودنیها نشان داد که ۴/۲۰ درصد از دانش‌آموزان در گروه سنی ۱۴ ساله، ۴/۳۵ درصد در گروه سنی ۱۵ ساله، ۹/۲۴ درصد در گروه سنی ۱۶ ساله، حدود ۴/۱۹ درصد در گروه سنی ۱۷ ساله و بالاتر قرار داشتند. توزیع متغیر پایه تحصیلی آزمودنیها نشان داد که ۴/۵۶ درصد از دانش‌آموزان در پایه دهم، ۱/۲۲ درصد در پایه یازدهم و ۵/۲۱ درصد نیز در پایه دوازدهم تحصیلی مشغول به تحصیل بودند. از نظر معدل، ۹/۱۲ درصد از دانش‌آموزان در گروه معدل ۱۰ الی ۹/۱۲، ۶/۲۶ درصد در گروه معدل ۱۳ الی ۹/۱۵، ۹/۳۲ درصد در گروه معدل ۱۶ الی ۹/۱۸، و حدود ۶/۲۷ درصد در گروه معدل ۱۹ الی ۲۰ قرار داشتند. همچنین، ۳۵ درصد از اولیای دانش‌آموزان مشاغل دولتی و ۶۵ درصد دارای مشاغل غیردولتی بودند.

جدول (۲) میانگین ابعاد نگرش (خرده مقیاسها) نسبت به اعتیاد در گروههای مختلف

گروه کنترل	آموزش فیلم	مهارتهای زندگی	پوستر و کاتالوگ	وضعیت	خرده مقیاس
M	M	M	M		
۲/۲۲	۲/۰۹	۱/۹۳	۲/۱۲	قبل از مداخله	نگرش نسبت به مواد مخدر
۲/۲۱	۱/۶۳	۱/۷۴	۲/۲۷	بعد از مداخله	
۲/۳۰	۲/۱۲	۲/۰۵	۲/۱۶	قبل از مداخله	نگرش نسبت به علت مصرف مواد
۲/۵۰	۱/۸۶	۱/۷۶	۲/۲۰	بعد از مداخله	
۲/۶۵	۲/۶۹	۲/۴۶	۲/۶۰	قبل از مداخله	نگرش نسبت به فرد معتاد
۲/۷۲	۲/۶۵	۲/۱۴	۲/۵۵	بعد از مداخله	
۲/۲۳	۲/۳۶	۲/۴۷	۲/۳۳	قبل از مداخله	نگرش نسبت به شخصیت فرد معتاد
۲/۳۴	۲/۴۰	۲/۰۳	۲/۱۵	بعد از مداخله	
۲/۸۲	۳/۰۶	۳/۱۳	۲/۹۴	قبل از مداخله	نگرش اجتماع نسبت به اعتیاد
۲/۹۰	۲/۹۰	۲/۸۳	۲/۹۴	بعد از مداخله	
۲/۶۰	۲/۹۹	۳	۳	قبل از مداخله	نگرش نسبت به ترک اعتیاد
۲/۸۰	۳/۰۸	۲/۵۱	۲/۷۹	بعد از مداخله	
۲/۲۴	۲/۰۳	۱/۹۷	۲/۱۸	قبل از مداخله	نگرش نسبت به عواقب مصرف مواد
۲/۲۵	۱/۶۴	۱/۶۳	۲/۲۵	بعد از مداخله	
۲/۸۷	۲/۸۶	۲/۸۱	۲/۷۴	قبل از مداخله	نگرش کلی به اعتیاد و مواد
۲/۵۴	۲/۵۶	۱/۱۲	۲/۶۷	بعد از مداخله	

یافته‌های استنباطی

مفروضه‌های استفاده از تحلیل کوواریانس (آنکوا)

۱- نرمالیت

جدول (۳) آزمون نرمالیت (کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک)

شاپیرو-ویلک		کولموگروف. اسمیرنوف		متغیرها
p	Sh-W	p	K-S	
۰/۴۸۸	۰/۹۸۱	۰/۲۰	۰/۷۰	نگرش به اعتیاد

نتایج جدول (۳) نشان داد سطح معناداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در متغیر گرایش به اعتیاد $p > 0/05$ است، لذا تبعیت داده‌ها از منحنی نرمال در سطح اطمینان ۹۵ درصد، تأیید شد.

۲- همگنی واریانسها

جدول (۴) نتایج آزمون همگنی واریانس لوین بین متغیرها

p	F	Df2	Df1	متغیر وابسته
۰/۲۴	۱/۴۴۲	۵۶	۳	نگرش به اعتیاد

نتایج جدول (۴) نشان داد، آزمون لوین برای متغیر نگرش به اعتیاد ($F=1.442, p < 0.05$) است. بنابراین واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در متغیرهای پژوهش تفاوت معناداری نشان نداد و فرض همگنی واریانسها تأیید شد.

۳- همگنی شیب رگرسیون

جدول (۵) نتایج حاصل از همگنی شیب رگرسیون

p	F	MS	df	SS	متغیرهای وابسته
۰/۷۴۷	۰/۴۱	۰/۰۳	۳	۰/۰۹	نگرش به اعتیاد

نتایج جدول (۵) نشان داد، شیب رگرسیون در مورد متغیرها در سطح ($p < ۰.۰۵$) معنادار نیست، لذا شرط همگنی شیب رگرسیون تأیید شد.

۴- تعیین و کنترل متغیرهای همگام و ناخواسته

با توجه به اینکه در این پژوهش از طرح پژوهشی «پیش‌آزمون» و «پس‌آزمون» با گروه کنترل استفاده شده است و در این گونه طرحها، تاثیر متغیر «مستقل» بر متغیر «وابسته» سنجیده می‌شود بنابر آنچه حائز اهمیت است کنترل متغیرهای همگام و مداخله‌گر است. در واقع آن بخش از واریانس متغیر وابسته که ناشی از واریانس متغیرهای همگام و مداخله‌گر است، از واریانس کل کم شد تا تفاوت‌های گروهی از لحاظ واریانس تعدیل شده مورد بررسی قرار گیرد.

فرضیه پژوهش بدین قرار است: «بین اثربخشی روشهای مبتنی بر نشر اطلاعات شامل روش مهارتهای زندگی، پوستر و کاتالوگ و ارائه فیلم بر نگرش به اعتیاد دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه تفاوت معنادار وجود دارد».

جدول (۶) مقایسه میانگین نگرش به اعتیاد برحسب روشهای آموزش با توجه به آزمون تحلیل

کواریانس

مرحله	گروهها	M	SD	F	p
پیش آزمون	مهارتهای زندگی	۲/۸۱	۰/۲۳۲	۰/۴۷۸	۰/۶۹۹
	فیلم	۲/۸۶	۰/۴۷۳		
	پوستر و کاتالوگ	۲/۷۴	۰/۲۷۷		
	گروه کنترل	۲/۸۷	۰/۳		
پس آزمون	مهارتهای زندگی	۲/۱۲	۰/۱۹۶	۱۹/۱۸۷	<۰/۰۰۰۱
	فیلم	۲/۵۶	۰/۲۷۹		
	پوستر و کاتالوگ	۲/۶۷	۰/۲۲		
	گروه کنترل	۲/۸۲	۰/۳۴		
آزمون تعقیبی توکی					
	گروهها	M.D.	S.E.	p	
	آموزش مهارتهای زندگی نسبت به گروه کنترل	۰/۶۹۶	۰/۰۹۶	۰/۰۰	
	آموزش از طریق فیلم نسبت به گروه کنترل	۰/۲۶	۰/۰۹۶	۰/۰۴۵	

طبق داده‌های جدول (۶) آزمون آنالیز کواریانس (ANCOVA) مشخص نمود، میزان F محاسبه شده در مرحله پیش آزمون ($F=۰.۴۷۸$) بود که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰.۰۵ معنادار نشد. یعنی در مرحله پیش آزمون بین نگرش گروههای مورد مطالعه نسبت به اعتیاد تفاوت معناداری مشاهده نشد. اما میزان F محاسبه شده در مرحله پس آزمون در سطح $p < ۰.۰۱$ برابر $F=۱۹.۱۸۷$ بود.

نتایج نشان داد که از لحاظ مقایسه نمره پس آزمون نگرش نسبت به اعتیاد (با تعدیل آن

Study of the Effectiveness of Three Preventive Methods ...

از طریق نمره پیش‌آزمون) بین گروه‌های زیر تفاوت آماری معناداری وجود داشت: گروه مهارت‌های زندگی (میانگین تعدیل شده برابر با ۲.۱۲) در مقایسه با گروه پوستر و کاتالوگ (میانگین تعدیل شده برابر با ۲.۶۷) اثر بیشتری بر منفی ساختن نگرش دانش‌آموزان دارد؛ گروه کنترل (میانگین تعدیل شده برابر با ۲.۸۲) در مقایسه با گروه مهارت‌های زندگی (میانگین تعدیل شده برابر با ۲.۱۲) و گروه فیلم (میانگین تعدیل شده برابر با ۲.۵۶) در مقایسه با گروه کنترل اثر مؤثرتری بر منفی ساختن نگرش دانش‌آموزان داشت. لذا آموزش مهارت‌های زندگی و آموزش از طریق فیلم در تغییر نگرش نسبت به اعتیاد در پسران مؤثر بوده است. با توجه به تفاوت نمرات در آزمون تعقیبی، گروه آموزش مهارت‌های زندگی از اثربخشی بیشتری برخوردار بوده است. اما در آموزش پوستر و کاتالوگ، چون مقدار F محاسبه شده برابر ۱.۶۲۲ و سطح معناداری آن ۰.۲۱۴ بوده است، بنابراین اندازه اثر گروه آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ تفاوت معناداری وجود نداشته است.

جدول (۷) اندازه اثر در آزمون تحلیل کواریانس (ANCOVA) در گروه‌های آموزشی مختلف

اندازه اثر	P	F	SS	df	گروه‌های آموزشی
۰.۶۲۳	۰.۰۰۰	۴۴.۷۰۱	۳.۵۱۷	۱	مهارت‌های زندگی
۰.۱۶۱	۰.۰۳۱	۵.۱۷۸	۰.۵۰۵	۱	فیلم
۰.۰۵۷	۰.۲۱۴	۱.۶۲۲	۰.۱۳۸	۱	پوستر

طبق داده‌های جدول (۷)، ۶۲.۳ درصد واریانس نگرش به اعتیاد در دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم به کمک آموزش‌های مهارت‌های زندگی و ۱۶.۱ درصد واریانس از طریق آموزش فیلم تبیین شده است، اما این درصد در آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ ۵.۷ درصد بوده که معنادار نبوده است.

بحث

یافته‌های پژوهش حاضر و تحقیقات مشابه حاکی از آن است که از رهگذر آموزش مهارت‌های زندگی می‌توان به تغییر نگرش نوجوانان در ابعاد مختلف همت گماشت. همچنین با توجه به اینکه مهارت‌های زندگی موجب ارتقای توانایی‌های روانی-اجتماعی است، می‌تواند فرد را در مقابله مؤثر در کشمکشها و موقعیتهای زندگی یاری بخشند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های نیوتون، کانرود، تیسون و فاگیانو (۲۰۱۹)، ویکالد، توماسیک، سیلبریسین و اسپس (۲۰۱۶)، اسپات، کاوانا و دیشوین (۲۰۱۶)، اسپادا و همکاران (۲۰۱۵)، میچ و همکاران (۲۰۱۶)، موسسه ملی سوءمصرف مواد مخدر (۲۰۱۴)، سیلوا و ویجاایالاکسمی (۲۰۱۳)، کیمبر و سندل (۲۰۰۹)، الوانی و همکاران (۲۰۱۹)، صادقی و همکاران (۲۰۱۹)، دهقانی و همکاران (۲۰۱۸)، سعادت طلب و همکاران (۲۰۱۷)، آقابابایی و همکاران (۲۰۱۲)، اعظم امینیان و سید محمود میرزایی (۲۰۱۰) و باقری و ناعمی (۲۰۱۸) هم‌خوانی دارد. از پژوهش سعادت طلب و همکاران (۲۰۱۷) تحت عنوان ارزیابی اثربخشی دوره آموزشی پیشگیری از اعتیاد نتیجه گرفته می‌شود که آموزش مهارت‌های زندگی در پیشگیری از اعتیاد و آشنایی با عوارض و پیامدهای مواد مخدر درجه مطلوب‌تری نسبت به دیگر روشهای پیشگیری دارد. ربیعی و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های جرأت‌آموزی در دانش‌آموزان منجر به افزایش مهارت‌های خودتصمیم‌گیری و خودحمایتی می‌شود و این عامل در کاهش اعتیاد تاثیرگذار است.

در مورد تاثیر آموزش فیلم بر تغییر نگرش نوجوانان نسبت به اعتیاد، پژوهشهای انجام گرفته با نتایج تحقیقات نیوتون، کانرود، تیسون و فاگیانو (۲۰۱۹)، کیمبر و سندل (۲۰۰۹)، فاگیانو و همکاران (۲۰۰۸)، گاتفردسون و ویلسون (۲۰۰۳)، هررن کول و همکاران (۲۰۰۷)، تاتل (۲۰۰۶)، پیک و همکارانش (۲۰۰۳)، بوتوین و همکاران (۲۰۰۱)، گینر و همکاران

(۱۹۹۳)، هامبورگ (۱۹۹۹)، انیسکوپیچ و وایسونگ (۱۹۹۰)، آقابابایی و همکاران (۲۰۱۱)، طاهریان و همکاران (۲۰۱۸) و کریمی افشار و همکاران (۲۰۱۶) همپوشانی دارد. نتایج نشان می‌دهد که روشهای آموزشی فعال و محتواهای ارائه شده از طریق فیلم و تحلیل آنها توسط مربی و متربی می‌تواند در تغییر نگرش نوجوانان نسبت به اعتیاد تاثیرگذار باشد. این یافته‌ها ضمن تأیید اثربخشی فیلم‌های آموزشی در تغییر نگرش به اعتیاد، به درک مکانیزم عمل این برنامه نیز کمک می‌کند، در نتیجه شواهد ارزشمندی در حمایت از رویکرد نشر اطلاعات برای پیشگیری از مصرف مواد فراهم می‌سازد.

در مورد تاثیر آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ، یافته‌های این پژوهش با یافته‌های آقابابایی و همکاران (۲۰۱۲) و زهرا ژبانی (۲۰۱۳) همخوانی ندارد. اما برخی یافته‌ها نشان می‌دهد، ارائه پوستر و کاتالوگ با رعایت عناصر بصری، رنگ، سایز پوستر، طرحهای گرافیکی، منتج به تغییر نگرش نوجوانان نسبت به اعتیاد می‌گردد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، آموزش از طریق مهارتهای زندگی و سپس نمایش فیلم، به ترتیب اولویت، بیشترین تأثیر را بر تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به اعتیاد و ابعاد نگرش دارند، لذا در راستای پیشگیری اولیه از بلای خانمان‌سوز اعتیاد، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران مرتبط، باید برنامه‌های پیشگیرانه را با ترغیب و تشویق افراد به شرکت در کلاسهای آموزشی مهارتهای زندگی و آموزش فیلم، از دوران کودکی تا زمان درونی شدن چنین مهارتهایی ادامه دهند، و در این میان نهادهای فرهنگی و به‌ویژه نهاد آموزش و پرورش به این نکته توجه جدی داشته باشند که در رویکرد نشر اطلاعات، پیام تبلیغاتی و رسانه‌ای زمانی موفق خواهد بود که قادر باشد مخاطب را با خود درگیر کند، بنابراین برنامه‌های پیشگیرانه همواره باید بین ابعاد هنری و ابعاد آگاهی‌بخش تعادل ایجاد کنند و پیامی را در فیلم طراحی کنند که به علاقه مخاطبان نزدیک باشد. همچنین در این رویکرد از روشهای دانش‌آموزمحور استفاده کند. لذا پیشنهاد می‌شود که این نهاد نسبت به تدوین محتوای مناسب در مورد تغییر نگرش

دانش آموزان نسبت به اعتیاد اقدام جدی نماید و ساعتی از برنامه درسی هفتگی مدارس را، به آموزش مهارت‌های زندگی آن هم با اجرای مشاورین متخصص و آگاه اختصاص دهد و یا به‌همین منظور از محتوای تلفیقی استفاده کند.

از دیگر نتایج این پژوهش این است که، به‌دلیل انتقال غیرمستقیم و نبود تعامل جدی بین مربی و متربی، آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ تاثیر جدی در تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به اعتیاد ندارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود، نهادهای فرهنگی به جای هزینه‌های تهیه و تکثیر پوستر و کاتالوگ، کلاسهای آموزشی را با محتوای مهارت‌های زندگی (به‌ویژه مهارت‌های رویارویی، خودآگاهی، تصمیم‌گیری، حل مسئله، کنترل خشم، خودآگاهی و همدلی، نه گفتن در برابر درخواستهای غیرمنطقی، تفکر نقادانه و خلاق، برقرار ارتباط مؤثر، مقابله با استرس و جرأت‌مندی و ارتباط هنرمندانه) با بهره‌گیری از توان علمی و کارشناسی متخصصین حوزه مشاوره، روانشناسی و مددکاری تقویت کنند.

در پایان در رابطه با محدودیتهای تحقیق بایستی گفت از آنجایی که اجرای این طرح در یک دوره تحصیلی خاص (دوره متوسطه دوم) و در یک جنسیت (پسران) صورت گرفته است، لذا باید در تعمیم یافته‌ها به سطوح دیگر تحصیلی و جنسیت با احتیاط عمل شود.

ملاحظات اخلاقی

منابع مالی

این مقاله بخشی از یک طرح پژوهشی، تحت عنوان بررسی اثر بخشی روشهای مبتنی بر نشر اطلاعات شامل آموزش مهارت‌های زندگی، فیلم و پوستر و کاتالوگ بر تغییر نگرش نوجوانان نسبت به اعتیاد بوده و هیچگونه حمایت مالی نشده است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و استخراج مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هی گونه تعارض منافی وجود ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

کلیه نویسندگان اصول اخلاقی ذیل را از جمله: اعتمادسازی شرکت‌کنندگان، اخذ رضایت‌نامه کتبی از دانش‌آموزان و اولیای آنان، حضور داوطلبانه در پژوهش، توجه به بافت فرهنگی مشترک، توجیه شرکت‌کنندگان به معیارهای خروج از پژوهش و انصراف از همکاری رعایت کردند و در پایان از افراد شرکت‌کننده تشکر به عمل آمد.

- Allen, E. et al. (2020). Training in Adolescent Substance use and Opioid Misuse in US Pediatric Residency Programs: A National Survey. *Journal of Adolescent Health*, 66(2), 10-18.
- Aghababae, A., Jalali, D., & Saidzadeh, S. (2012). Comparing effectiveness of four preventive methods of Drug Abuse on Self-esteem and attitude to addiction in students of Educational, cultural and dormitory complexes of Emam Khomeini Relief commission. *Journal of Research on Addiction*, 6 (21), 31-46. [Persian].
- Alvani, M., Sarami Fruoshani, H. R., Saleh Ardestani, A., & Jazini, A. (2019). Design a Strategic Management Model for Early Addiction Prevention with a Cultural Approach, *Journal of Research on Addiction*, 13 (53), 29-54. [Persian].
- Bagheri, T., & Naemi, A. (2018). The Impact of Family-Based Training on Attitude to Drugs and Irrational Beliefs among Female High School Students of Sabzevar with Addicted Parents. *Journal of Research on Addiction*, 12 (47), 11-28. [Persian].
- Bisetto Pons, D., González Barrón, R., & BotellaGuijarro, Á. (2016). Family-Based Intervention Program for parents of substance-abusing youth and adolescents. *Journal of addiction*, 1-8. <https://doi.org/10.1155/2016/4320720>
- Botvin, G., H., & Botvin, E., N. (1997). *School-based Programs” Substance abuse: A comprehensive text book*. In J. H. Lowinson et al. (Eds). 3rd ed. Williams & Wilkins.
- Botvin, G.J, Griffin, K.W., Diaz, T., & Williams, M. (2001). Drug abuse prevention among Minority Adolescents: post test and one- year follow-up of a school-Based preventive Intervention. *Prevention Science*, 2(1), 1-13.
- Espada, J. P., Gonzalez, M. T., Orgiles, M., Lioret, D., & Guillen-Riquelem, A. (2015). Meta- analysis effectiveness of school substance abuse prevention programs in Spain. *Psicothema*, 27(1), 5-12.
- Faggiano, F., Vigna-Taglianti, F., Versino, E., Zambon, A., Borraccino, A., & Lemma, P. (2008). *School-based Prevention for Illicit Drugs Use: A Systematic review*.
- Gottfredson, D. C., & Wilson, D.B. (2003). Characteristics of Effective School-based Substance Abuse Prevention. *Prevention Science*, 4(1), 27-38Review. Preventive.

- Habibi, R., Nikbakht Nasrabadi, A., Shabany Hamedan, M., & Saleh Moqadam, A. (2016). *The Effects of Family-Centered Problem-Solving Education on Relapse Rate, Self-Efficacy and Self Esteem among Substance Abusers*. International journal of high risk behaviors & addiction, 5(1), e24421. <https://doi.org/10.5812/ijhrba.24421>
- Hansen, W. B. (1998). *Prevention Programs: What Are the Critical Factors That Spell Success?. In National Conference on Drug Abuse Prevention Research: Presentations, Papers, and Recommendations: September 19-20, 1996*, Marriott at Metro Center, Washington, DC. (No. 98, p. 27). US Department of Health and Human Services, National Institutes of Health.
- Kaveh, M. (2017). *Pathology of social diseases*. Tehran: sociologists [Persian].
- Kumpfer, K. L. (2014). *Family-based interventions for the prevention of substance abuse and other impulsive control disorder in girls*. ISRN Addiction: Hindawi publishing.
- Newton, N. C., Conrod, P., Teesson, M., & Faggiano, F. (2019). *School-based alcohol and other drug prevention*. In J. C., Verster, K., Brady, M. Galanter & P. Conrod (Eds.), *Drug Abuse and Addiction in Mental Illness: Causes, Control* Headquarters Publication. Abuse among Students: Longitudinal Study.
- Ramezani, K. (2000). *Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Yasooj: Fatemeyeh [Persian].
- Welchold, K., Tomasik, M.J., Silbereisen, R.K., Spaeth, M. (2016). The effectiveness of the life skills program ipsy for the prevention of adolescent tobacco: The mediating role of yielding to peer pressure. *The journal of early Adolescence*, 36(7), 881-908
- Silva, J. D., & Vijayalaxmi, A. A. (2013). Adjustment, self-efficacy and psychosocial competency of drug addicted adolescents. *Journal of Psychology*, 4(1), 13-18
- Silver, H. et al. (2008) Learning disabilities: The need for neuropsychological evaluation. *Arch Clin Neuropsych*, 23(3), 217-229.
- Spoth, R. L., Kavanaugh, K. A., & Dishion, T. J. (2016). Family-centered preventive intervention science: Toward benefits to larger populations of children, youth, and families. *Prevention Science*, 3(3), 145-152.

- Taherian, M. et al. (2017). the effect of educational films on changing attitude of high school students in Damavand city toward drug abuse. *Media Studies Journal*, 12 (37), 51-63. [Persian].
- Zeledona, I. et al. (2020). Statewide collaborative partnerships among American Indian and Alaska Native (AI/AN) communities in California to target the opioid epidemic: Preliminary results of the Tribal Medication Assisted Treatment (MAT) key informant needs assessment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 108, 9-19.